

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ

Бр. 11.

У Новом Саду, 15. јуна 1913.

Год. VI.

САДРЖАЈ: Школски одмор. — Окови невидљивог ropства. — Мисли о слободном васпитању. — Есенција експерименталне педагогије. — Педагошки преглед: Просветни рад у Аустрији. — Учитељство: Скупштина Српског учит. конвикта у Новом Саду. — Надзорнички извештај о Срп. учит. конвикту. — Из праксе: Вежбање у изговарању кратких реченица. — † Ђорђе Глибоњски, професор. — Преглед књига: Основни етички проблеми од проф. Вл. Максимовића. — Белешке. — Нове књиге.

Школски одмор.

Школски одмор за целу школску годину има исти значај, као паузе између часова за поједини школски дан. Школски одмор је давнашња школска установа, јер се још у старом веку знало за њега у Атини и у Риму. У средњем веку, према блиским односима школе и цркве, држан је са црквених разлога. После тога дођоше разлози економски и педагошки. У новије време дођоше још уз то као главни, хигијенски разлози. Школски одмор и други дани одмора потребни су а) из хигијенских разлога, б) педагошких разлога, в) економских разлога, г) из обзира према цркви, д) из обзира на патриотске свечаности.

а) Очување и унапређење здравља ученицима и учитељима, у првој линији су потребе са којих се одлучно тражи установљење школског одмора. Напор душевни и опадање телесног здравља су неизбежне последице данашње опсежне школске наставе, створене културом и педагогијом.

Да би се установило колико утиче настава и школски одмор на развитак ученикова тела, чињена су мерења на ученицима. Шведски школски лечник Вретлинд, први је така истраживања покушао. Он је мерио девојчице из три готенбуршке школе у почетку школске године (почетком септембра) и на крају школске године (почетком јуна). У Швед-

ској траје школски одмор од почетка јуна до краја августа.

Успех је био овај:

Старост	Просечан напредак тежином у ученице (по кг.)		Однос напретка у 3 месеца за време шк. одмора и 9 м. наставе.
7 год.	0,50	1,60	1 : 3,16
8 "	0,68	1,64	1 : 2,41
9 "	0,85	1,73	1 : 2,02
10 "	1,07	1,91	1 : 1,78
11 "	1,16	2,47	1 : 2,12
12 "	1,52	3,10	1 : 2,04
13 "	2,10	2,53	1 : 1,20
14 "	1,98	3,03	1 : 1,52
15 "	1,96	1,71	1 : 0,87
16 "	1,42	1,52	1 : 1,06
17 "	1,36	0,43	1 : 0,31

Кад би напредак у тежини био једнак за време школског одмора са временом школске наставе, то би однос 3 мес. школског одмора према 9 месеци наставе морао бити као 1 : 3. Но ово постоји само код 7 годишње деце. Што су старије ученице, тим се више мења однос у корист школског одмора. Још би требало да се утврди, не утиче ли ту и годишње доба и колико тај појав има везе с климом. Така мерења чинили су и други научењаци (Малинг, Шмит). Осим климе зависи нешто и од националитета,

родитељског занимања. Па иако досадашњи покушаји нису донели још сасвим утврђене резултате ипак се константовао повољан утицај школског одмора у хигијенском погледу.

Разуме се да је и учитељу исто тако потребан одмор ради здравља, па тако и школски одмор. Учитељев рад, особито у препуњеним разредима, толико је напоран и толико исцрпљује, да би учитељ без школског одмора, већ после неколико година био неспособан за службу.

б) *Педагошки разлози*: Као што у природи после периода рада, развитка, наступа период мира, тако је и за душевни живот, нарочито дечји, после дужег радног времена потребно време одмора. Дужи напор живчаног система води умору, смањеној радној способности. Школски одмор треба да дух опет освежи и учини га способним за рад. Школски одмор треба да да ученицима времена и прилике, да лично дођу у ближи додир с природом. Истина је, и сваки учитељ зна, да преко школског одмора ученици много забораве што су у школи научили. Али Х. Шилер примећује да се овај губитак тиче више споредних него главних елемената, ако је настава оно што треба да остане, доводила у разноврсну везу. Он држи да је потребно, да се примљено градиво из науке преради у души сопственим размишљањем. То би бар требало да је тако. Али не можемо бити таке оптимисте, да то очекујемо од многих ученика. Пре бива да ученици (а и ми учитељи) све школске бриге оставимо на страну преко школског одмора, а ако ученик и ради преко школског одмора више је то понављање, него прерађивање наученога.

в) *Економски разлози*: За време жетве често је потешко набавити довољно потребне радничке снаге. С тога су за испомоћ ослобођени ученици од наставе. Тако има разних одмора: за кукурузњу бербу, виноградску и др. А у неким крајевима има и одмора за брање хмеља, вађење кромпира и др. Млађи ученици могу и понеке домаће послове обавити и тиме одменути старије чланове у породици да могу привредити у тежим пољским пословима.

По неким крајевима је и за учитеље по селима, који се баве економијом, школски одмор веома важан. Учитељ тако може обавити економске послове, да не занемари школу.

Некад се и о вашарима држао школски одмор у дотичном месту и околним селима. Но како је и вашарима спала трговачка вредност, укинут је већином и тај обичај и то сасвим оправдано; да школска младеж не иде по вашару и не гледа и не слуша свашта.

Још се држе школски одмори о свечаностима црквеним и патриотским.

Трајање и доба школског одмора, треба да одговара с једне стране хигијенским потребама, с друге стране да су тако одмерене да није на штету школског рада. За прво, требало би да је школски одмор што дужи, за друго не би било добро да је школски одмор сувише дуг. Школски хигијеничари и учитељи траже што дужи школски одмор, школске власти опет иду затим да му трајање ограниче. Према садашњем стању школске хигијене не може се лако одредити трајање годишњег школског одмора. У разним земљама разно траје и школски одмор. Тако н. пр. у Низоземској траје 68 дана, у Француској 81, у Аустрији 90, у Данској 100, у Шведској 124, у Португалској 141, у Грчкој 152 дана. У Немачкој траје школски одмор годишње 10—12 седмица.

Школски одмор је у народним и вишим школама често различит. Вароши које имају виших школа често иду за тим да се ти одмори изједначе.

Доба школског одмора. Како се за време јаке жеге не може држати успешна настава, то је тада најприродније да се настава одложи. У Немачкој је још 1892. год. издат о томе министарски распис који наређује: Ако термометар (100°) око 10 сах. пре подне у хладу показује 25°, не сме се настава држати дуже од 4 часа једно за другим, а деца није дозвољено да и други пут тога дана долазе у школу. И код мање температуре потребно је прекинути наставу, ако је школска соба сувише ниска или тескобна, а разред препун. Па и у оним школама где се настава држи цео дан, морају се ослободити она деца која подужи пут

по сунцу морају прећи до школе, да по други пут истог дана не долазе у школу. Дозвољено је, да се у оним школама које имају хладовите просторије за игру, може настава прекинути и заменити дечјим играма. О свима таким случајевима одлучује код већих школских тела, управитељ школе, код мањих месни школ. управитељ или ако га нема школска власт.

Упоишреба школског одмора. Препоручује се, да се о школском одмору изводе игре у слободи, гимнастише, купа и плива у летње доба, тоциља преко зиме, пешачи, слободно душевно занимање.

Добар је и умерен кућевни и пољски рад за децу. Но напорни послови нису корисни.

Обвезно радити за школу, преко школског одмора није пробитачно. У Прусској је министарским отписом од 1894. год. забрањено вишим женским школама радити феријалне задатке сваке врсте, а тако и својевољан рад за школу. У Баварској и Елзас-Лотрингену није дозвољен рад ни недељом. Али је добро ако они ученици, који су у неком важнијем предмету заостали, за време дужег одмора, по један сат дневно уче или ако самостално понављају по који мањи задатак.

„Schulpraxis“.

Окови невидљивог ропства.*

— К. Н. ВЕНТЦЕЉ. —

Кад бих нашао пут у животу, који би, по моме мишљењу, довео спасењу цело човечанство, имам ли право да силом упућујем друге људе на тај пут? Имам ли право да то радим, кад бих имао у власти апсолутну, непроменљиву истину? А с друге стране, кад би чак и допустили, да ја, или ма ко други овлада сличном апсолутном, несумњивом истином, која нам показује истинити и прави пут живота, који води човечанство препорођају, срећи и савршености, даје ли нам то право да испољавамо притисак

на вољу других и да их присиљавамо у тој или другој форми, јавној или скривеној, да се подчињавају нашој вољи? Кажем, „јавној или скривеној“, зато, што има разних начина како се испољава притисак на човечју вољу, има веома грубих, и врло оштрих, и доста тешко схватљивих. Могуће је тако вешто метнути на човека окове ропства, да их и не примећује, чак обмањује себе илузијом, да је сасвим слободан човек; могуће је тако лако спутати му ум, осећање, душу танком паучином наших осећања и мисли, да ту паучину прима за истинито језгро свог будућег духовног живота.

Питање о људскоме праву садржи се у власти апсолутне истине, а питање о праву тих власти, тако назване апсолутне истине, приморава друге да живе и раде сагласно с том истином — немирно и жестоко питање, све је то основа и важно за ослобођење младог нам покољења, о праву његовом на откривање сопственог пута у животу, на раскрчивање својих незнатих путева.

На свим раскршћима нашу младеж сретају и вребају разни ловци људских душа, који журе да је ухвате у своје мреже и намету на слободну, живу душу која се развија, окове, који ће је држати, разуме се, веома мучно, тако да ће, напослетку, постати окови „невидљивог ропства“, под чијим притиском живи огромна маса људи. Породица, улица, школа, учитељи, разни „одгајатељи“, представници разних партијско-политичких организација, — сви теже, тако или другачије, да задобију младу душу за свој табор, да је начине својом својином, да мету на њу свој печат или жиг, да рашире над њом господство, — сви ти, као ловци, у сталној су потери за тим зверјем, које се зове „млада душа“. Добро је, ако та звер влада довољном снагом и лукавошћу, да умакне од тих небројених ловаца, који је сретају у сваком куту живота... Ако је слаба и довољно неискусна, тешко њој, биће уловљена и зготовљена с умокцем, према укусу ловца, чијих је шака допала.

А само мањина може да исклизне од окова „невидљивог ропства“. А то је разумљиво, зато, што нико не осећа

* К. Н. Вентцељ: Цџпи невидимаго рабства. — Издање књигоздајства „Посредникъ“. № 636. Москва, 1906. Цџна 5 коп.

усамљеност, као млада душа. Млада душа је — усамљена... Ко је уважава? Ко јој жели слободно неприсилно развиће? Ко штеди и гаји те необичне клице „нових мисли“ и „нових осећања“, која су у њој скривена? Ко се стара о томе да се те клице развију у леп цвет? Нико... Около је густа шума, а у тој шуми за сваким стаблом крију се ловци, ловци и ловци, а свуд у наоколо су замке, мреже, клопке, а не пружа се ни једна рука у помоћ, да је спасе од тих ужасних ловаца, мрежа и клопки, а рано или касно немоћна млада душа налази свог ловца и постаје му жртва.

Да ли ће се то дуго продужавати? Није ли то неизбежно? Неће ли се изменити положај младог покољења у људском друштву? Неће ли му нико пружити руку помоћи? Неће ли му нико бацити даску за спасавање? Младо покољење — „Будућност човечанства“, чим га будемо боље штитили и гајили, чим нам већма буде драга његова слобода, чим га боље будемо чували од окова невидљивог ропства, тим ће човечанство ближе бити испуњавању свог истинитог опредељења.

Остави те, који јасно виде, схваћају и знају цео ужас положаја, пружиће младежи руку помоћи. Треба викати, треба све звати, — све, којима је мила слобода људске личности, слободна човечја душа, слободан ум, слободно осећање, слободна воља, — треба звати и спасти ту душу оданде, где лако може погинути, а треба самом младом покољењу јасно показивати на те опасности, које га сретају. Пуштај све те, којима је мила слобода човечје личности, све те, који признају свачије право на сопствени слободан пут у животу, склапају погодбу, уједињују се, да би помогли свима, у којих нема довољно снаге, да би заштитили право сопственог пута. Сви ви, који сте осетили ужас невидљивог ропства, у ком се налази душа огромне већине људи и пред којима стоји нам незаштићено младо покољење, сједините се, да би спасли и сами себе и њега од ропства! Ви, људи слободне мисли, ви, тражиоци истине, сједините се, да збаците те окове, у које хоће да

вас окују, савите себе у тој или другој размери у власт, апсолутно, непроменљиве истине!...

Пре много година је Маркс изрекао свѣту свој знаменит поклич: „Пролетари са свих страна, удружите се!“ Он је звао људе плаћенике за рад, — рад, у коме се човек јавља робом, да се сједине, да створе царство слободног рада. Али то беше позив за ослобођење од спољашњег, видљивог ропства. Наступило је време, кад смо дужни да позовемо људе ослобођењу од невидљивог ропства, у ком се налази њихова душа, и у ком се целог свог живота јављају оруђем у туђим рукама, мисле туђим мислима, осећају туђим осећањима, хоће туђом вољом. Настало је време оснаживања духа код свих људи, настало је време за све могуће робове, у области душевног живота, да кликну снажан поклич: „Ви, пролетери у духовној области, ви, који се налазите у духовном ропству, сједините се, да збаците окове духовног ропства и да створите царство слободног, снажног духа, царство слободне личности, тражите слободно свој пут у животу и слободно идите по њему!“

Борба с духовним ропством није мања, ако не већма важна, него борба са спољашњим ропством, а што се више снаге скупи за ту борбу, што се пре сврши духовно ојачање човечанства, чим се у вишем степену буде заштићавала и загарантовала слобода младом развијајућем покољењу, тим ће пре наступити време, кад ће спасти сви окови и сви облици ропства и кад слободно братство људи замени све форме насилног и принуђеног уједињавања један с другим.

Али, позивајући људе борби за духовно снажење, у опште не предлажемо им да напусте борбу за ослобођење економско, политичко и тако даље. Та борба за спољашње ослобођење такође је важна, а не да се старамо о њеном уништавању и устрањивању, него о томе, да би она ишла испод руке с борбом за духовно јачање и да не би пуштали њој у корак таква средства, која воде више или мање знатан број људи духовном ропству. Једном речју, циљ, задаћа и

методи те борбе треба да су подчињене циљевима, задаћама и методама борбе за духовно ослобођење и да не стоје с тим последњима у противречности. Дакле, позивајући људе са сједињеном борбом, с духовним ропством, немамо никако у виду одвући их силом од борбе за економску и политичку слободу: хоћемо само да узвисимо, подигнемо и облагородимо ту борбу, подчињавајући је већма високој борби за духовно ослобођење човечанства, с којом су се слиле све форме борбе за спољашњу слободу, јер ће већма добити свој високи и дубоки смисао и заслужиће ту вредност, коју ништа неће поколебати у свом положењу.

Дакле, потребно је свим силама борити се против духовног ропства, треба се борити за духовно снажење човечанства, а особито треба се борити зато, да осигурамо младом покољењу могућност да не дође у положај „невидљивог ропства“, да не постане робом унутри, у области духа, имајући са спољашње стране вид потпуно слободног човека. Али како ћемо се борити? Шта је зато потребно да радимо? Какве форме треба да обухвати та борба?

Превео с руског: **Јован Жакић.**

(Свршиће се.)

Мисли о слободном васпитању.

Човек није машина. О њему никако не треба мислити да ће га импулс, или притисак с поља, побудити и научити раду. Сви ми јасно видимо, шта се, као резултат, добија од таквог импулса и механичког покрета. Добија се човек, који, у најбољем случају, уме да из дана у дан ради систематски и без одмора, али који не уме, да појми унутрашњи квалитет, практичност и вредност посла који ради, а који је тако потребан у животу. Једном речју добија се, на крају крајева, човек у духу Емила Золе, који је у својој познатој речи омладини величао рад сам по себи, без икакве оцене.

Где год делају принуђа и насиље, тамо

нема слободног избора, који је једини извор слободног стварања и паметне, искрене љубави. Добија се човек способан да ради механички, али неспособан да ствара, да слободно испољава оно више стваралаштво човечје душе, које називамо љубављу, који према томе нема оног вишег духовног мерила за оцену појава у животу, које се добија и постиже само слободним стваралаштвом љубави.

Ми заповедамо детету да за сутра спреми такав и такав задатак, а не обраћамо никакву важност на невесело и покисло лице, које он при том испољава. Ми замишљамо да смо паметнији од оне природе која протестује против нас тим покислим, невеселим лицем; мислимо да ћемо је лукавством надмудрити и преварити, али се на крају крајева осрамотимо.

Дете савлада себе и изради дати му задатак. За њим иде други, трећи, четврти и т. д. без краја. Као резултат свега тога добија се човек, који уме дивно да решава математичке задатке и не имајући ни појма о најглавнијем задатку човековог живота. Насиље, дакле, није могло да изради и васпита у његовој души навику за самостално стварање, тога таланта, који је „велика вештина избирања“; насиље није израдило умешност да по вољи издвајамо оне стране живота, које од нас траже главну пажњу, стране живота, којима смо позвани понајпре служити.

Ако ме обуче и навикну неком предмету, онда тим самим споља прикују моју вољу за напред одређене пунктове, које нисам ја, него неко други изабрао. Поступно, узорно и енергично ми је наређивано, из дана у дан, да будем прожет мишљу, да је врта рада, коју нам је други изабрао, најважнија човеку у животу. Вечно живе, брзе, окретне, слободне по својој природи мисли и осећаје, затварају у границе оне врте рада, које су други раније одредили. Ограђују их високом оградом и наређују да је не смеју прелетати. На тај се начин човечјем духу, који је по природи жељан слободе, поступно подсецају крила, лишвава се могућности да лети, да се уздиже на оне висине идеала, одакле је

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

нашем оку једино могуће да види главне и споредне путове у човековом животу.

А прво нагоњење на страну невољеног посла јесте ударац по живом осећању и мисли, почетак доцнијег и систематског заглупљивања, које мало по мало води ка жалосној духовној слабости, ка потпуној неумешности налазити се у животу.

Нико неће порицати истину, да се живо стваралаштво може испољити и обелоданити само на омиљеном послу. Чим ме упуте на ма какав правац, који не волим и који нисам ја лично слободно изабрао, тим самим нанесу ми такав ударац, који ућутка и мисли и осећаје. Они ућуте, покоре се туђој вољи, тој наметнутој спољној дисциплини, и тим самим урођен самосталан живот понизи се и почне умирати.

Онамо, где сам лишен могућности да предмете бирам по слободном духовном нагону, по својој природној склоности, не може се у мени појавити осећај љубави ка знању, пошто једини извор те љубави јесте слободан избор, чежња ка познању истине.

Нити је човек стена, нити је савремени наставник Мојсеј, који је ударом палице о стену извукао из ње извор живе воде. Наши су наставници Мојсеји у наопаком смислу; што год јаче бију по човеку палицом упорне дисциплине, тим све дубље гоне ону светлу и чисту струју, којом једино и живи човекова душа.

Као људе, тако и цео околни свет можемо разумети и образложити само онда, кад их заволимо свом душом својом. А волети се може само по слободном унутрашњем нагону. Онај човек, који нам долази са обавезном наредбом — није живо разумно биће, већ преграда, који стоји међу нама и светом који нас окружава. Као Александар Маћедонски, Диогену, тако нам и он не може ништа дати, с тога треба да га замолимо да оде од нас, те да нам не заклања и помрачава сунце правде.

Принудна школа тако исто васпитава изопачене, наопаке Диогене, потребне данашњем стању ствари; они трче на први поклич савремених Александра Ма-

ћедонских и служе им ради солидне плате, огрева, осветљења и стана.

Кад се заинтересујем каквим предметом и почнем га волети, то значи само то, да ме је ова или она врста знања захватила слободно, да је нашла себи слободан одјек у мојој души. У том се моменту у човечјој природи збива тајни процес од велике важности. Он се показао способан за слободно примање истине. У његовој се души отвара прозор у извесном правцу кроз који му може долазити светлост из околног света. Кад се ја, — дете или одрасли —, заинтересујем чим год паметним по својој суштини, онда се у мени појави природна диспозиција за примање знања извесног карактера. Почетак, извор, те диспозиције никоме није дано да је пронађе. Она ми је могла доћи кроз бескрајан низ предака, у чијим се душама човек не може да нађе па имао не знам какве најважније научне апарате.

Ако сам ја ту диспозицију, склоност баш наследио од других, она, на крају крајева, баш као да се родила — појавила у мени овог часа, као потпуно нова и самостална. Родитељи ми и живот предају, или тачније посредством родитеља из неког извора тајанственог по својој природи, па ипак он је у мени савремено жив, самосталан који искључиво мени припада. Ватра и светлост узете из старог извора пред нашим се очима јављају као нова ватра и светлост.

Наслеђена и мноме поштено стечена способност за примање знања извесног карактера јесте у вишем степену чудно по својој суштини упућивање саме природе на то, којим путем треба да иде моје даље васпитање и образовање као човека. Природна је склоност оно духовно земљиште у које сам способан да пустим жиле и на коме се једино могу учврстити. Ухватити ту склоност, чувати је паметно и љубазно јесте најглавнији задатак васпитања човековог.

Кад идем путем на који ме је упутила природна склоност, тада у мени расте љубав ка знању, које ја лако и слободно, без принуде, примам и памтим.

Ја ћу расти и напредовати правилно, ако се поред мене налази човек драг и мио, који својим рукама не барата силом по фином послу оног духовног механизма, који ме покреће, који ме не гони да радим оно, што моја душа не тражи, већ само човек, који ми олакшава да тражим и налазим духовне хране, која ми је потребна. Само на том путу може да се усаврши највише, најпапетније и најидеалније васпитање човека.

Задобијање и усвајање онога знања, ка коме ме моја душа слободно вуче, олакшава се руком блиског ми човека, који ми пријатељски с љубављу притиче у помоћ. На том путу ја поступно све више и више почињем волети оно знање, коме тежим, и онога човека, који ми олакшава мој духовни рад. Љубав ка знању све се чвршће и јаче везује у мојој души са љубављу према човеку. На тај начин знање, на крају крајева, неће ми се показати као нешто мртво, отргнуто и одвојено од живота, какво се оно показује сада, већ као нешто дубље везано са животом и људима који ме окружују.

Научити се чему год, у правом истинском смислу те речи, ја могу само онда, ако се, учећи се предметима, будем истовремено паралелно и нераздвојно учио човечјој љубави. Примајући знање, ја гледам тада циљ, коме оно треба да служи, и у животу ћу увек умети да нађем оне људе, којима је љубав најпотребнија, а тада ћу већ знати, како им треба прићи са оним знањем, које ја волим.

Насилно, обавезно по сваку цену, примање знања у загушљивим учионицама са херметично затвореним вратима јесте, по својој суштини, глупа и непојамна суровост, коју није могуће правдати. У темељу таквог стања ствари положена је нека ужасно глупа и смешна противречност. Саглашавајући се са тим, да свако знање треба да служи делу човечје љубави, управљачи савремене школе паште се из све снаге да удесе тако, како би се деца у њима научила љубави на предметима које мрзе и које предају људи, које она не

воле. То је тако исто немогуће и апсурдно, као што је апсурдно мислити да се човек у безваздушном простору може научити дисању, или да се помоћу фиргаза могу нагнати нежне струне човечјег срца да звуче.

Кроз сва времена људскога живота истина се показивала само онима, који су по слободном инстинкту своје душе тежили њој. Да не би истине, које су људи пронашли са огромним самопрегоревањем, остале непокретан и мртав капитал, неопходно је потребно да их и ми примамо са онаком истом вољом и љубављу, с каквом су људи тежили да их пронађу. Само тада можемо појмити њихову суштину и огромну важност њихову. Кад се крећемо слободно, по личној побуди, ка примању истине, онда ћемо тек моћи појмити њу, њен извор и огромну важност њену. Она ће нам се само тада потпуно открити, обелоданити, као резултат исто тако личних, слободних тежња ка познању закона који се налазе у основи живота, који нас окружује. Само слободна тежња ка истини, коју су пронашли људи, може је оживети у мојим очима и довести ме у духовни склад, у одвећ пријатну хармонију са њеном правом природом. Само онда, кад сам ја сам пун полета и живота, могу појмити ону истину, која је, такође, пуна полета и живота.

Ја никада нећу моћи појмити лепоту природе онда, кад ме силом вуку за врат и гоне да је заволим и да се заинтересујем њоме. Природа ми је само онда појамна и може обрадовати поглед мој, кад ме слободна склоност душе и срца привлаче ка њој. У то време ја, као паметан и осетљив део те исте природе, осећам у својој души тако исто слободно, ничим незамрчено стварање оних истих чудеса природе, која се такође слободно и драговољно, као у мени, раширила преда мном у дивном црвенилу при сунчевом заласку, или у нежним бојама јутарњег руменила.

„Сила Бога не моли“, вели наш народ. Кад ме силом гоне ја могу и да прогутам извесну дозу истина, која ми је раније преписана, но она ће, на крају

крајева пасти на дно душе моје и ја ни којим начином нећу бити у стању да је преварим. Знања која примим, биће распарчана, разбацана, без унутрашњег смисла, који их спаја, везује (који се постиже само слободном и драговољном тежњом ка знању), као год оно комађе разбијене статуе, огромне уметничке вредности, коју ја нисам у стању да преоправим, обновим.

Из наших школа излазе људи, који су попримали истине, до којих су чувени људи свих векова и држава дошли након самоодрицања и херојских напора, но неспособни ни за једно самоодрицање, ни за један херојски напор ради привођења у живот тих поприманих истина. Оне су за њих мртав капитал, пошто је у њима потребно оваплоћење рада, стваралачки живот убијен и умртвљен оном насилном, бездушном дисциплином, која се налази у основи наше школе.

Узмимо ону дивну, пуну дубоког смисла, евангелску истину: „Свећа је телу око. Ако дакле буде око твоје здраво, све ће тело твоје светло бити“. Добро промислимо о тој изреци. Чисто и здраво духовно око, то је јасно појимање света и јасан поглед на околни живот. То је тако дубока чиста радост животна, која прилепчиво утиче на околне људе, изазива у њима најчистије мисли и побуде, гони да звуче најдубље струне човечјег срца. Та животна радост приступачна је само ономе, коме се срећа осмехнула, ко је из детињства умео изпети радост ничим непомућену. Деца несвесно изазивају у души одраслих чисте мисли, ону искрену радост живота, која кипти у њиховој души. Деца освежавају околни живот, бивају нам стална жива напомена о томе, да ми од њих треба да се учимо радости живота, њиховим чистим мислима. Ми треба помоћу свести, средством напрезања наше воље да учврстимо и удубимо у себи оно, што је нашој деци од природе дато, несвесно, мимо њихове воље.

Како ћемо то урадити, како да упутимо нашу вољу па да то постигнемо?

Деца се баш инстинктивно радују ономе, што се душевне силе, које им је дала природа, слободно појављују у њи-

ховој души. Извор те радости је у слободном појављивању тих душевних сила. У души дечјој бије слободно чиста струја, у којој се играју зраци светлог, идеалног извора нашега живота.

Само одговор на слободна питања дечје душе може учврстити у њима ону тежњу ка знању, поступно појачати у њима тежњу ка познању истине.

Одговарајући на дечја питања (а њих ће увек бити), ми хранимо дечју душу природном храном, која јој годи, радимо по њеном упућивању, складно, хармонично са њом, од чега у дечјој души јача потребност знања, повећава се слободна, радосна тежња ка њему. Деца траже и налазе код нас оно, што им је потребно. А то пак учвршћује њихове везе са нама, људима њима блиским, а преко нас са свима оним јако компликованим, разноврсним Божјим светом, који стално распирује њихову љубопитљивост, радозналост. Нашим устима као да тај исти свет одговара на њихова слободна запиткивања и покреће и побуђује их ка познању правде.

При нашој помоћи, међу децом и животом који их окружује оснива се баш као неко узајамно појимање један другог, као нека светла животна веза, духовно средство, веома тајно по својој суштини, чији је једини извор — урођена човечјој души, слободно задовољена, вечна и слободна тежња ка познавању смисла живота.

Свободное Воспитание.

Свет. С. Поповић,
учитељ у Београду.

ЕСЕНЦИЈА ЕКСПЕРИМЕНТАЛНЕ ПЕДАГОГИЈЕ.

ВАСА ВРТИПРАШКИ, учитељ. Модош.

Експериментална педагогија, која се оснива на експерименталној психологији, јесте, једна од најновијих грана, модерне, научне, педагогије. Рапидном развоју њезином, има се приписати узрок, што је Хербарт-Цилеров педагошки систем, постао тако рећи вулгаран.* Експериментална педагогија, као млада и нова на-

* Ово је мишљење противника Хербартових.
Ур. „Шк. Гл.“

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ука, има много присталица, а и непријатеља. Најодличнији научењаци — као присталице њезине — тежили су, да је узвесе, и, да јој допринесу научни карактер, што су и постигли. Непријатељи њезини, не приписују јој научни карактер, него је неоправдано омаложавају, тврдећи, да она у опште и није наука. Ово скроз једнострано схватање, побија сама експериментална педагогија, својим досадањим методама, резултатима, који су допринели, да се она за врло кратко време тако нагло узвисила и прибавила себи научни карактер.

Противници експерименталне педагогије тврде, да експериментална педагогија, 1., није систематска, 2., да се њезини резултати, не могу математски одредити, те из овога изводе силогизам, да она у опште и није наука.

Оваково закључивање посве је неосновано. Па да видимо зашто је у опште омаложавају и зашто јој не приписују научни карактер? Зато, што они, до својих научних резултата, долазе другим путем и начином т. ј. другом методом, коју држе, да је боља и целесходнија. Противници експерименталне педагогије, у своме научноме испитивању, служе се, такозваном интроспекталном методом. Они стварају систем у педагогији од збира појмова. Систем стварати од збира појмова спекулативним путем, права је утопија.

Експериментална педагогија, долази до својих научних резултата, чисто експериментално-статистичком методом. Оваковом методом прикупља чињенице те ствара систем. Систем, у опште и не може се стварати од збира појмова, него само од збира чињеница. А наука која је створена од збира чињеница јесте систематска наука. Како се експериментална педагогија, у своме научноме испитивању, служи експериментално-статистичком методом, те тако прикупља чињенице, она је према томе систематска наука, и као таква од научнога је карактера.

Експериментална педагогија са својим научним испитивањем, освојила је све модерне државе у Европи а нарочито у

Америци. Најодличнији и најумнији научењаци и заступници ове модерне науке налазе се у Америци. Читаво васпитање и настава у Америци, задахнута је духом експерименталне педагогије. Нарочито се у основним школама огледа прави идеал васпитања и настава. Американски педагози узимају за педагошко гледиште дете. На деци чине експерименте, те на основу испитаних резултата педагошки поступају. Тако је и сам дидактички материјализам из основне школе истиснут, што је са свим умесно, јер циљ основне школе јесте: свестрано развијање дечијих чула и образовање критичког духа. Стручној школи је циљ знање, и тамо донекле има смисла дидактички материјализам.

А сад, да видимо, који научењаци и који педагози не приписују научни значај експерименталној педагогији? Они, који су задахнути духом спекулативне психологије, па не могу никако да се сложе са данашњом модерном психологијом. Такове научењаке, слободно можемо назвати конзервативцима у психологији и педагогији. Такови научењаци јесу и сви Хербарт-Цилеровци. У њиховом педагошком систему, нарочито се истиче сврха васпитања и сврха настава. По њима сврха је васпитања развијање моралног карактера, а сврха наставе јесте знање. За развијање моралног карактера, Хербарт истиче пет идеја, којих се васпитач има придржавати, ради успешнијег васпитања, а то су: 1.) Идеја унутарње слободе. 2.) Идеја наклоности. 3.) Идеја савршенства. 4.) Идеја права. 5.) Идеја достојанства. Данашња модерна педагогија, за педагошко гледиште узима дете. Како дете рођењем својим донесе на свет извесне физичке и психичке диспозиције наслеђене од својих родитеља или предака, према томе васпитање мора узети у обзир у првом реду закон хередитације, и на основу овога, природнога закона педагошки поступити. Видимо дакле, да је велика разлика између ова два педагошка система у погледу васпитања. У погледу наставе разлика је такође велика. Док Хербарт-Цилеров педагошки систем за сврху на-

ставе узима знање, и то помоћу дидактичког материјализма, дотле експериментална педагогија, за сврху узима развијање чула, а нарочито развијање критичкога духа. Поред овакових колосалних разлика у оба ова педагошка система није ни чудо, што је Хербарт-Цилеров педагошки систем, постао од нека доба такорећи вулгаран.

Искрено морам рећи, да је експериментална педагогија једна од врло тешких наука. Она засеца у биологију, физиологију и експерименталну психологију. Но у колико је тешка, у толико је интересантна, јер учитељи служећи се методом, које нам споменуте дисциплине пружају, самостално долазе до резултата приликом решавања педагошких проблема.

По нас учитеље јесте, самостално истраживање и решавање педагошких проблема, једно од највећих важности. Ко се самосталним експериментисањем служи код решавања педагошких проблема, тај долази до извеснога знања, које постаје трајна својина његова. Осим тога увиђа, како се лако решавају поједини педагошки проблеми, који у разним педагошким „називсистемима“ један другоме у опреци стоје.

Фехнер се први служио експериментално-статистичком методом код решавања педагошких проблема, зато њега можемо и назвати оснивачем експерименталне педагогије и психологије. Вунт је основао одмах први завод за експерименталну психологију. Угледајући се на њега, многи педагози и научењаци првога реда основаше сличне заводе у Француској, Енглеској, Немачкој, Италији, а нарочито у Америци. Тако Америка постаде легло данашње експерименталне педагогије, која је освојила читав свет.

Ми Срби, можемо се радовати, што у Америци, у тој модерној земљи, имамо знаменитог раденика и научењака Г. Др. Пају Р. Радосављевића (бивши мој професор у Сомбору), који као професор експерименталне педагогије, дела на једном тамошњем универзитету. Читаоцима ће бити познато његово име, јер

је он код нас Срба најплоднији педагошки раденик, и у свима српским педагошким часописима заступа правац модерне педагогије.

Пригрлимо ову лепу и најмодернију науку, која нам пружа лепих метода и резултата при решавању педагошких проблема. Ја сам се свагда бавио и уверио, да се педагошко знање, једино самосталним експериментисањем даје постићи и утврдити.* Чинимо ли експерименте на деци, упознаћемо им дух, увидећемо, да дете није „*tabula rasa*“, којим се по вољи поступати може, него, да је индивидуум, који се у обзир узети има, и који захтева само ону психичку рану, која заиета души годи.

1. јула, 1913. год.

Педагошки преглед.

Просветни рад у Аустрији. У току године 1911/12. приредио је бечки универзитет у Бечу 89 течајева, а ван Беча 26, на којима су одржана предавања за народ. Године 1910/11. одржано је у Бечу 93, а ван Беча 31 предавање.

Предавачи су подељени били по факултетима овако: јуридикчки 7, медицински 10, филозофски 46 и техничка велика школа 1. Посета ових предавања и уопште и просечно била је мања у последњој години. Материјална средства за течајеве дало је министарство просвете у своти од 17.000 К, а доњоаустријски сабор 2000 К, осим тога било је прилога од општина, корпорација и приватних особа, а и од улазница и продатих програма. Обзиром на тешке финансијске прилике тих течајева, повисиће министарство годишњу дотацију на 18.000 К и даће још припомоћ од 5000 К једном за свагда. Исто тако помоћи ће и бечка општина ове течајеве са годишњом помоћи од 2000 К а уз то даје бесплатно локале. Остали добровољни прилози износе 6792 К. —

Наредбом министра просвете увешће се у основне и грађанске школе настава у кувању и домазлуку. То ће се увести у оне

* Види моје радове у „Школ. Листу“ од 1910. г., бр. 5., 6., 7. и 8.

школе као необавезан предмет, у којима се осигурају средства за школску кујну (и потребни материјал) а тако и за награду учитељица. (У нас би се и ова дужност тражила из родољубља.) Ова настава завешће се само у највишим разредима народних школа или у спојеним народним и грађанским школама, у највишим разредима грађанских школа, а где постоје једногодишњи течајеви уз грађанске школе завешће се у њима. Наставни план установиће земаљски школски савети.

При установљењу наставног плана ићи ће се за тим, да се деца науче у школској кујни, зготовити што је могуће јефтинији, а уз то храњив обед, а узеће се у обзир привредне и друштвене прилике дотичног школског округа, при установљењу наставног плана и радног програма. Настава ће бити полудневна, а часови подељени на разне дане. Наставу у кувању и домазлуку надгледаће одређени надзорни органи, а ове ће помоћи госпође које су признате као веште домаћице и које се добровољно и бесплатно приме тога рада.

При грађењу нових школских зграда по местима у којима се мисли основати течај за кување и домазлук, пазиће се да се саграде и потребне просторије за кујну, прање и глачање рубља. Према средствима која буду на располагању спремиће се и поједине учитељице на течајевима за ту наставу. —

У Аустрији постоје антитуберкулозна удружења. Она су саставни део Друштва за негу деце. Новембра 1912. год. био је скуп на новој универзитетској дечјој клиници. Том приликом је одржана једна анкета. У разумљивом предавању расправљао је том приликом проф. Пирке тему: Туберкулоза у дечјем добу. —

У погледу наставе у моралу осећа се јака потреба реформе. О томе је расправљао проф. Др. Фр. Јодл. Он тврди да је морално-религиозна настава овака како се сад предаје сасвим бесплодна, јер се она не примењује на додирне тачке правог живота. Оно што је чисто човечанско у старом и новом завету потискује се увек догматичним. Осим тога нови завет у својој етици има превазилажење наших моралних норми (комунистичке појмове о својини, забрану борбе за право, подцењивање рада и т. д.) У школи се учи „двострука истина“: Каузализет против веровања у чуда, трансцендентна против иманентне теологије. Настава

у моралу у школи, обзиром на велике културне задаће, од преке је потребе.

Колико би била потребна ваљана настава у моралу доказује између осталог и ово: С пролећа 1912. год. опет је стотинама швапске деце („Schwabenkindern“) у Фридрихсхавну отишло у најам. Ова деца су из Форарлберга и Тирола и траже преко лета посла код сељака у Швабској. Плата им је од 12—100 марака годишње; уз то добију два одела и шешир. Последње године отишло је тамо из Форарлберга 244 а из Тирола 200 деце за школу обвезне, овамо нису рачунати они који су појединце отишли. „Ово је једно бедно стање, против чега би требало влада да поступи“, тако вели извештач.

Таких прилика има, дакле, код културних Немаца који се Словенима силом намећу за турсоре. А шта би они о нама рекли, да у нашим крајевима постоје још где такве мрачне прилике.

P. Sch. „Päd. Jahresbericht“ 1912.

Учитељство.

Скупштина Срп. учит. конвикта у Новом Саду, одржана је у четвртак 27. јуна (10. јула) о. г. у заводским просторијама. Било је присутно 32 члана. Пре скупштине одржан је парастос умрлим члановима у николајевској цркви.

Скупштину је отворио тачно у 10 сати председник Арк. Варађанин са добродошлицом и онда је поменуо упокојене чланове из прошле године осниваче: Вељка П. Петровића из Земуна, члана управног одбора од постанка завода, Александра Белића из Дреновца и Ђоку Плавшића из Маркушице; потпомагаче: Јована Вујића апотекара из Новог Сада и члана надзорног одбора, Светозара Савковића, професора у миру, и Саву Белића, председника из Сентомаша. Изјавио је, да су имена ових покојника уврштена у друштвену читуљу и да су данас на парастосу поменути, а помињаће се и даље сваке године док ово наше друштво постојало буде. Наводи даље, да је покојни Вељко П. Петровић био ревностан члан одбора од постанка завода, да је учествовао при оснивању завода и да је иначе много пријатељевао заводу и помогао његовом унапређењу. Одбор га је у лицу своја два изасланика отпратио до вечне куће и

опростио се с њиме на упоку; али он заслу- жује и скупштинско признање, те предлаже, да се породици и удовој супрузи његовој изјави брзојавно скупштинско жаљење. — Скупштина је устајањем и изразом: слава, и Бог да им душу прости! одала своје при- знање и жаљење за покојницима и једноду- шно прихватила предлог председников и бр- зојавно изјавила жаљење своје удовој Катици Вељка П. Петровића. Затим се прешло на дневни ред скупштинског рада.

Прочитан је извештај председников и ра- чунски извештај о прошлој години (види 10. бр. „Шк. Гл.“) узета су оба на знање и издата је опросница управном одбору и благајнику.

На ред је дошао у претрес прорачун за идућу школску 1913—14. г., који је примљен по предлогу управног одбора, а у коме се ис- тавило примање са К 43.646·10, а издавање са К 43.570, те би тако вишак износио 76·10.

Скупштина је по предлогу одбора одо- брила, да се за идућу школску годину приме у завод на препитање 10—15 питомаца Сиро- тишта Трандафилкина, којим рукује Матица Српска и које ће идуће школске године сту- пити у живот. Матица ће плаћати конвикту по К 30 од особе, а ови ће долазити и зајед- нички обедовати са питомцима конвикта.

Са разлога, што су животне намирнице сваким даном скупље, решила је скупштина, да се по предлогу одбора повисп месечна пристојба за питомце потпомажућих чланова, те ће тако за идућу годину плаћати питомци потпомажућих чланова са прањем заједно 45 К, а питомци оснивача (учитељи) 33 К с пра- њем, без прања 3 К мање једни и други.

На молбу неких чланова оснивача, који су оптерећени већим бројем деце и имају у заводу по 2 и 3 питомаца, одобрила је скуп- штина, да се по једном од 2 и 3 така пи- томца спусти месечна пристојба са 5 К; а једно сироче учитељско примљено је на пре- питање бесплатно.

Скупштина је примила у завод од при- јављених питомаца 62 а од питомца: 28 пи- томица и овластила је председништво, да може накнадно примити још 18 питомаца и 17 питомица, ако се пријаве, јер толико има места у заводу за једне и друге. Родитељи примљених питомаца као и непримљених биће засебним дописом извештени.

По предлогу одбора одобрила је скуп-

штина, да се за идућу школску годину узму за заводску кућу засебни варошки ноћни стражари.

Из признања за добротина, која је учинио народу и конвикту велепоседник: г. Евгеније Думча и јеромонах хоповски г. Исидор Спасојевић, одликовала их је скупштина избором за почасне чланове свога друштва.

Тим су исцрпљени били предмети и пред- лози, одређени за ову скупштину, и онда се прешло на избор друштвеног часништва за идућу школску 1913—14. годину.

Председник Аркадије Варађанин захва- лио се у име своје и свих чланова на пове- рењу, које им је указано у прошлој години, и моли, да се за идућу годину повери рад другим особама, и предаје даље руковођење скупштине почасном председнику г. Алек- сандру Коњовићу.

Под председништвом истог поч. председ- ника скупштина акламацијом бира за пред- седника: Арк. Варађанина, за потпредседника Радивоја Узелца, кр. школског надзорника сремске жупаније; за тајника и благајника Ђоку Милића, учитеља у миру; за чланове управног одбора: Жарка Алексића, учитеља и управитеља из Ст. Футога, на место упо- којеног Вељка П. Петровића изабран је Гига Војновић умировљени школски надзорник из Земуна, Јован Драговић, учитељ и управитељ из Каменице, Гавра Грбић, учитељ, Мита Ђорђевић, управитељ, Милан Ђуричић, учи- тељ и управитељ, сва тројица из Новог Сада; даље: Никола Јовановић, учитељ и управитељ из Инђије, Ђока Милић и Ђока Михајловић, учитељи из Новог Сада, Душан Поповић, учитељ и управитељ из Руме, Ђорђе Прера- довић, учитељ из Лаћарка и Стеван Радић, учитељ и управитељ из Ирига.

За чланове прегледачког одбора изабрани су: Стеван Милованов, професор, Душан Ста- кић, учитељ и управитељ у миру, благајник Матице Српске и Глиша Сабљица, учитељ у миру. Да овере скупштински записник умо- љени су г. г. Душан Стакић, Глиша Сабљица и Лазар Вукотић.

По предлогу члана Стевана Јаношевића скупштина је једногласно вотирала тајнику и благајнику г. Ђ. Милићу повишицу награде са 200 К годишње због намноженог посла, али је овај захвалио на томе све дотле, док се дуг друштвени не отаља и зато му је скуп-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

штину завела записничку захвалу. На завршетку је председник поздравио почасног члана и пријатеља конвикта г. Пају Арновљевића, умировљеног бележника и скупштина се у 3/4 на 11 сати разишла са: живео председник!

У подне је био заједнички ручак у конвикту, а око 3 сата разишли се чланови својим домовима задовољни радом око ове своје лепе установе.

А. В.

Надзорнички извештај о Српском учитељском конвикту у Новом Саду. У питомачком животу ове године није било никаквих значајних момената. Живот је у заводу текао мирно, толико да ни један дисциплинаран случај нисам морао износити ни пред управни одбор ни пред чланове из места, него сам их могао сам решавати.

Од 81 питомца, који су на почетку године ступили у завод, остали су до краја године у заводу 78. Двојица су иступила из завода по савету, један због владања, а један због учења, а један питомца због тежег дисциплинарног престапа у гимназији, иступио је по савету из гимназије, те по томе и из нашег завода. Из завода у приватан стан није отишао ни један питомца.

Хигијенске прилике у заводу биле су ове године повољне. Број лакших случајева болести био је према ранијим годинама мањи. Само два питомца су боловала од тешких болести. Један од запалења бубрега и један од шарлаха. Обојица су била пренета у овдашњу варошку болницу, одакле се вратили у завод потпуно здрави. Због строгих мера, које су одмах предузете, шарлах се није даље ширио, те су наши питомци, осим седморице, који су од осталих морали бити одвојени, могли без икаква прекида и даље похађати школу.

Питомци се и ове године сваке недеље купали у купатилу Дунђерског, а у почетку и на крају године измерио сам при купању питомце, да бих имао података о њиховом телесном напредовању. Приложена таблица сведочи, да су нам питомци телесно лепо напредовали и развијали се, што је свакако последица хигијенских прилика у заводу и то како с обзиром на стан тако и на храну.

Успех питамаца био је овакав: скроз врло добар успех имали су 4, скроз добар њих 15, довољан њих 45; према томе без икаквих препрека прелазе у виши разред 64 питомца. Шест питамаца имају полагати поправни испит из једног предмета, а 4 питомца из два.

На понављање пала су 4 питомца, а од тих тројица из I. разреда.

Сравнимо ли успех наших питамаца с успехом у гимназији, добијамо ову таблицу:

	Конв.	Гимн.
скроз врло добар успех	5·13 ⁰ / ₀	6·34 ⁰ / ₀
„ добар успех	19·20 ⁰ / ₀	24·27 ⁰ / ₀
довољан успех	57·69 ⁰ / ₀	49·47 ⁰ / ₀
прелазе у виши разред	82·02 ⁰ / ₀	80·08 ⁰ / ₀
из једног предм. недовољ.	7·69 ⁰ / ₀	8·67 ⁰ / ₀
из два предм. недовољних	5·13 ⁰ / ₀	6·53 ⁰ / ₀
из више предм. недовољ.	5·13 ⁰ / ₀	4·65 ⁰ / ₀

Из овог упоређивања могу се утврдити две чињенице: 1.) Број недовољних ученика у конвикту је сразмерно мањи, него ли у гимназији, што се има приписати заводској дисциплини, и то тим пре, што једна четвртина недовољних ученика у нашем заводу пада на први разред; 2.) Број врло добрих и добрих ђака је у гимназији већи него ли у нашем заводу; узрок је томе тенденција код наших родитеља, да се нашем заводу обраћају често у случају, кад им деца у приватним стаповима не успевају добро. И прошле смо године примили неколико таквих ученика на моју интервенцију. Од ових су сви прошли осим једног, који је пао из два предмета. Али труд уложен око такве деце, ипак је толики, а успех тако мали, да сам ове године неколико ученика одбио, који су хтели ступити у завод тек пошто су у гимназији показали слаб успех.

На крају слободан сам поднети славном управном одбору и извештај о Братској каси, која је ове године имала укупно примања 433·33 К, а издавања 389·46 К, те остаје за идућу годину 43·87 К.

У Новом Саду, 9. јулија 1913. год. — Др. Милан Петровић, надзорник.

Из праксе.

ВЕЖБАЊЕ У ИЗГОВАРАЊУ КРАТКИХ РЕЧЕНИЦА.

Многа деца која први пут ступају у школу, тупа су и трема, не разуму ни најпростије питање, не познају ни најпростије ствари, радње и својства и особине ни најпростије не знају да означе. Дакле јако су сиромашна у изразу и неразвијена. У неким крајевима

где се лошије говори српским језиком, ту су и у самом говору на погрешном путу и теже разумљива. Све су ово препреке које се морају уклањати, с тога се с децом прво предузима вежбање у говору. Уче се правилно разматрати оно што им се покаже, питања учитељева правилно схваћати, јасно и гласно изражавати се. У почетку задовољиће се учитељ, кад му дете и *једном* речи одговори, али ће их одмах навикавати да одговарају у пуној реченици, но увек јасно и разговетно. О једној ствари нека не буде много разговора. Деца воле промену. Ако деца изговарају речи везано на хитац, упознаће их са правилним изговарањем, одсецајући руком при изговору сваке речи. Ако слоге не изговарају како треба, учитељ ће им показати и вежбати их у томе. Ако не уму да изговоре правилно неки глас или неке слоге, даће им учитељ повише таквих речи да изговарају у којима ће тај недостатак моћи исправљати. Казали смо већ на другом месту, да учитељ треба да је упућен у фонетику, тако ће простим помоћним средством моћи упутити дете, на правилан изговор. Ако дете изговара **т** место **к**, учитељ ће му претом или оловком (боље је ако има за тај посао коштани ножић) претиснути предњи крај језика и изазивати га да у таком положају изговара глас **к**.

Но и крај свег труда биће случајева да учитељ неће постићи да му дете нешто изведе, што је он хтео. У свему томе потребно је велико стрпљење, па по где кад и прекидање наставе и прелажење на друго што. Али тешкоће на које се наиђе узму се на око и увек се дотеривају, док се не постигне што бољи успех.

Вежбање у говору обрађује се на

а.) школским стварима: на пр. табла, скамија, пећ, таблица, сто;

б.) на стварима што их учитељ донесе: на пр. јабука, сат, цвет;

в.) на стварима што се у слици прикажу;

г.) на стварима и радњама, што је све деци познато још од куће: на пр. како је у башти; шта отац ради код куће; шта мати ради у кујни.

Са вежбањем у говору доводи се у везу и увођење у школски ред.

Градиво за вежбање у изговарању кратких реченица.

Школска соба. Ми смо у школи. Школска соба има четир зида. У овоме зиду су врата

(покаже). Ова соба има четири прозора. Тамо стоји орман. Ово је табла. До табле је сто. Пред столом су скамије. У скамијама седе ђаци. (Осим тога могу се ређати реченице и о другим стварима у школи.)

Столица. Столица је од дрвета. Столицу прави столар. Столица има четири ноге. На столици се седи. Столица има леђа.

Табла. Ово је табла. Табла стоји на ногама. Она је од дрвета. Њу прави столар. Табла је црна. Она има четири ћошка. На табли се пише.

Креда. Ово је креда. Креда је бела. Кредом се пише по табли.

Мачка. Мачка хвата мишеве. Она воле меса. Мачка се уме добро пењати и скакати. Мачка тихо иде. На прстима има нокте. Ноктима гребе.

Голуб. Голуб има дугачка крила. Он уме добро летити. Голубови лете у поље. Тамо траже зрна. Голубови су чисти.

Овца. Овца има вуну. Вуна је мекана и топла. Од вуне се праве аљине. Овце су беле и црне. Овца је мирна. Овце пасу у пољу. Овца има јагње. Деца се играју с јагњетом.

Кров. Кућа има кров. Кров је од црепа. Наш кров је од трске. На крову је оцак (димњак). Из димњака иде дим. На крову стоје голубови.

Дрво. Дрво има дебло (стабло). На деблу су гране. На гранама су гранчице. На гранчицама је лишће. У башти су дрва што роде. То су воћке. Коју знаш?

Породица Отац и мати су моји родитељи. Ко има брата? Ко има сестру? Ја имам деду. Паја има мајку. Родитељи ме волу. Ја њих слушам.

Шта ради отац? Мој отац је *ковач*. Он кује чекићем. Наковањ је од гвозђа. Гвозђе се греје у ватри. Кад је вруће онда се кује. Ја сам носио раонике.

Мој отац је *пекар*. Он пече лебац и земичке. Лебац се меси од брашна. Брашно се самеле од жита. Жито се меље у млину (воденици и т. д.)

Мој отац је *рашар*. Он оре њиву. Њива се оре плугом. Узорана њива се посеје.

Шта ради мати? Мати нас умива и очешља. Она кува деци ручак. Мати спрема по кући. Она пере кошуље. Мати шије и крпи.

Шта раде деца? Деца рано уране. Свако дете се умije. Ја се сам очешљам. Кад једем

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

идем у школу. Путем идем мирно. Сваком се лепо јавим.

Како се деца јављају? У јутру се каже: Добро јутро! Преко дан се каже: Дobar дан! У вече се каже: Добро вече! Кад се јавим скинем шешир.

Ђорђе Глибоњски,

професор у миру, горњокарловачке
српске учитељичке школе

преминуо је 29. јуна (12. јула) о. г. у својој 73. години живота, после дуге и тешке болести у Загребу, у државној болници, где је био на лечењу, па је тамо и сахрањен на општем гробљу Мирогоју.

Покојни Глибоњски рођен је у Сомбору и тамо је изучио основну, средњу и учитељску школу све са врло добрим и одличним успехом и по свршеној учитељској школи постављен је био за учитеља на срп. осн. нар. школи у Старом Бечеју, 1862. год., а године 1870. буде и он од срп. народ. црквеног сабора изаслат међу осталих девет срп. пар. учитеља у иноземство, да проучава устројство школа напреднијих народа и да се усаврши у педагошкој и методској струци. Њему и пок. Мити Нешковићу додељена је на проучавање Дрезда (Дражђани) и околне саксонске школе, те је и он по повратку своје после годину дана поднео свој опширан извештај о тамошњим просветним заводима и њиховом раду, што је нар. Школски Савет и у штампи издао. Године 1876. буде изабран и постављен за учитеља на новосадској српској вишој девојачкој школи, а 1878. године премештен за професора на горњокарловачкој учитељичкој школи, где је све до 1903. г. службовао и за тим у мир прешао.

За време свога учитељевања у Стар. Бечеју основао је 1875. г. „Просветну Задругу Српкиња“ и био тајник њен све до одласка из Бечеја. У Новом Саду и у Гор. Карловцу заузимао се и живо учествовао у народним јавним нашим пословима. Писао је чланке у „Школском Листу“ и другим стручним листовима. Написао је књигу: „Гимнастику“ за основне и више школе; „Приповетке за децу“ од Видемана у 72., 73. и 74. свесци књига за

народ, што је издала Матица Српска из задужбине Петра Коњовића а издао је и књигу о „Коњу“, како се негује и подиже. Са својих је књижевних заслуга биран за члана Књижевног Одељења Матице Српске.

Покојни Глибоњски одужио се у пуној мери своје народу, који га је помогао, да дође до вишег степена наставничке спреме и заслужио је, да му довикнемо: слава и вечан ти спомен!

Преглед књига.

Проф. *Владан Максимовић*, **Основни етички проблеми** (из увода у хришћанску етику). Сремски Карловци, Српска манастирска штампарија, 1913. Стр. 11. Цена?

Ми Срби православне вере веома слабо напредујемо и у Етици. Та је филозофска дисциплина јако развијена у Немаца и Француза а још више у Енглеза и Американаца. Етика је заиста од значаја по нашу народну педагогију, јер читав наш живот и није друго ништа до ли нека врста етичког рађања, развијања и умирања. Кроз наше народне умовтвине провејава особити етички принципи, који се ни мало не противе хришћанским и другим верским, етичким погледима. Па поред свег тог значаја наша је литература веома слаба баш у Етици.

Ова књига г. Владана Максимовића тамањ је добро дошла. Она ће зацело побудити вољу у нашој публици за проучавање и расправљање етичких проблема.

Па шта је Етика? Она је синонимна са „моралном филозофијом“, филозофијом онога што је право, ваљано у нашем кондукту, поступању, владању. Према Канту, то је филозофија о „законима слободе“ за разлику од филозофије о „законима природним“. По етимологији (*ἠθική*, од *ἔθος*, обичај, навика), етика је она област моралне науке која се бави праксом, која се мери моралним законом. Енглез у своје делу: *History of Ethics* (1) вели опет овако: „Извод овог термина донекле је варљив, јер (*ἠθική*) је оригинално значила оно што се односило на карактер за разлику од интелигенције... По Аристотелијанском гледишту, прва брига етичког испитивања је све што се обухвата под појмом онога што је ултиматно добро ... за људе“. Аристотело вели

да се *ἦθος*, што значи морални карактер, извађа од *ἔθος*, навика, обичај, адет; јер се карактер, што значи морална навика, стиче понављањем аката. Природна историја навика је истраживање скоро посве изван оквира етике у правој смислу, али на крају крајева — као што то доказује Енглез *Hobhouse* (Хоупхаус) у својој епохалној делу: *Evolution in Morals*, London, 2 свеске, 1908. — ипак је у вези с тиме, и огледа се и у самој етичкој науци. Но ми ипак морамо изаћи изван овог оквира навике да потражимо узрок акцији — коначни узрок који мора бити кушање васколиког владања. С тога је цемогуће одвојити владање или карактер од интелигенције. То доказује и наш аутор у својим основама етичких принципа. Етика се бави акцијом и са њезином сврхом, па ма и заједничком сврхом, као што се то може изразити са „заједничким добром“; но она ово чини само ради изнајлажења обичног, заједничког разлога за активирање (деловање) на извештај, дати начин, рационалну основицу „како се треба“ владати.

Како се треба владати у животу (без обзира на техничко образложење) најпластичкије је изнесено у Хришћанској етици, која је према проф. Др. Рудолфу Ајкену кулминација свих прехришћанских етика. Да би се Хришћанска етика што боље схватила, наш аутор је написао овај уводни спис, да се што боље схвате основна етичка питања. И ако је књига написана у главном за богослове треће године, ипак је ово дело доста популарно написано да ће се њиме моћи користити и наши учитељски приправници и приправнице, учитељи свију школа и друга интелигентна публика.

Наш аутор, млади и агилни професор наше богословије, говори у овом свом делу о предмету изучавања етике; затим кратко излаже основна етичка питања, па о критерију и санкцији морала. За овим се прегледно излажу најглавније теорије о слободи воље (наш аутор је пре неке године написао опширнију расправу о слободи воље). После овог прелази на однос морала и религије, па наставља о врелу, развоју и мотивима морала. Затим долази објекат и крајњи циљ моралне активности, да заврши о главном начелу морала.

Пошто је г. Максимовић у најбољој снази

и велике оправдане амбиције, ми се надамо да ће он истрајати у овом свом великом подуху. Он би требао да предузме улоге које су се до данас код нас у главном слабо одигравале, изузевши лепе радове наших религијских педагога: умиров. катихете и проф. реалне гимназије *Саве Теодоровића* (нарочито његова „Догматика“, 1909., и „Морално Богословље“, 1907.) и *Александра Живановића*, проф. и катихете средњих школа у Осеку.

Ова Максимовићева књига одштампана је из „Богословског Гласника“ једног нашег најбољег стручно-теолошког часописа. Ни једна наша школска књижница не би требала да је без овог доброг прилога нашој етичкој литератури.

Др. Паја Р. Радосављевић, Њујорк.

Белешке.

Деоничари нове емисије учит. д. д. „Натошевић“ позивају се да уплате за остале рате за своје деонице. Дванаеста рата је за старе деоничаре К 3.50 по једној деоници, а за нове К 4.50 по деоници.

Потреба учитеља и учитељица у српским школама Босне и Херцеговине. У српским школама у Босни и Херцеговини потребна су учитељска лица, јер се отварају нове школе. Компетовати треба на расписане натјечаје, а у случају неуспјеха затражити мјесто код потписаног. Молби треба приложити у оба случаја у оригиналу или овјеровљеном препису: 1. свједоцбу оспособљења; 2. свједоцбу морално грађанског владања од политичке општине; 3. домовницу. Основна је плата: привременом (без дефинитиве) учитељу К 1000, а сталном К 1200 са станом и огрјевом или одштетом за то. Од 1. јануара 1914. повисиће се основна плата на К 1200 односно на К 1400, а умјесто станарине и дрварине установиће се, према годинама службе активитетни доплатак од: К 550, 700, 850. Од те своте рачунаће се 40% у мировину. Стална учитељска лица имају право на 4 периодичне повишице од К 200 а 4 од К 300, које исплаћује Велики Управни и Просвјетни Савјет у Сарајеву и то првих пет иза сваке четврте, а последња три иза сваке треће године. Школске старјешине и управитељи имају функционални доплатак од 100 до 200 К према броју учитељских лица у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дотичној школи. За потпуно мировину треба 35 год. службе. Учитељским лицима из Аустрије или Угарске и Хрватске и Славоније рачунаће се 5 година пријашње службе, а на нарочиту молбу и више. — Сарајево, 20. јуна 1913. — Главни школски надзорник Војислав Борић.

Учитељица за стручну радничку школу треба у Брчком. Тражи се да је оспособљена за учитељицу ручног рада. Молби треба да приложи: крени лист, сведоџбу оспособљења, сведоџбу о бос.-херц. припадништву или аустро-угарском држављанству, сведоџбу о коректном владању. Дужности су: кројење и шав рубља и хаљина, руком и машином, бели вез, разни вештачки везови. Годишња плата 1200 К без икаквих доплатака. Рок стечају до 15. авг. по ст. к.

† **Адолф Фрумар.** 14. јуна умро је у Прагу заслужни чешки учитељ Адолф Фрумар у 63. години живота. Покојни Фрумар био је један од вођа учитељских, који су на почетку новог доба стали на чело учитељства, борећи се за право учитеља, указујући му пут к вишем образовању, и будили идеално схваћање сталешког положаја, и учили га: „Држи се дужности, а стој право и поносно пред сваким и свугде“. У том духу организовао је чешко учитељство као дугогодишњи управник а затим Староста Савеза Учитељског. Снажно је бранио школу и учитељство од реакције и широко је вредним радом школску књижевност. Чешко учитељство чуваће му спомен вечно. Нека му је светао спомен!

Издатци на ручни рад школски у Швајцарској. По званичним податцима издала је

варош Цирих у 1912/13. год. за ручни рад 62.501 франак, а учило се 4282 ђака. За набавку градива потрошено је на једног ђака, у картонажи 1.30 фр., у столарству 5.30 фр., у резбарији 4.1 фр., у моделовању 1.2 фр., у раду с металом 1.90 фр. У нас ако купе и килограм пластилине, направе читаво финансијско питање.

Царски јубилејни фонд у Бечу за заштиту деце и старање за омладину, износио је крајем 1912. год. 2,019.500 К. Довршен је припремни рад за оснивање завода за старање о матерама и одојчадима, који ће стати један милијун круна.

Нове књиге.

Извештај српске прав. велике гимназије карловачке за шк. год. 1912—13.

Извештај о српској прав. учитељској школи у Сомбору за шк. год. 1919—13.

Извештај српске више девојачке школе у Сомбору за 1912—13. шк. год. Приредио Јов. Благојевић, управитељ.

Извештај о српској прав. учитељској школи у Сомбору за шк. г. 1912—13. Саставио Милан Мандровић, управитељ.

Извештај о српској вишој девојачкој школи у Новом Саду за шк. год. 1912—13. Саставио Мита Ђорђевић, управитељ.

Die Entwicklung des Kindes innerhalb der Schuljahre. Eine Skizze aus der Experimental-Pädagogik. Von Prof. Dr. P. R. Radosavljevič, Universität von New-York (Sonderabdruck aus „Monatshefte für deutsche Sprache und Pädagogik“, Jahrgang XIV, Heft 3—4—5. Verlag: The National German-American Teachers' Seminary, Milwaukee, Wis.)

„Школски Гласник“ броширан за 1909., 1910 и 1911. може се добити à К 4.—

Одликована
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства
НИКОЛЕ I.
Краља и Господара
Црне Горе.

Одликована
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства
НИКОЛЕ I.
Краља и Господара
Црне Горе.

Прва творница неључиво свих срп. прав. цркв. утвари, печачких, соколских и свију других друштвених застава и барјака

Луке К. Алексијевића, Нови Сад.

Препоручује најновије ратне слике са Балкана у величини 32×42 см. и 40×50 см. — на артији у масним живим бојама колорисане као и анихткарте на велико и на мало.

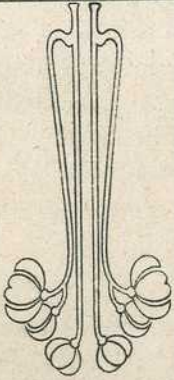
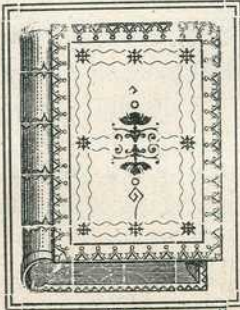
Препоручује срп. историјске слике као и све потребне црквене утвари.

На захтевање шаље ценовник бадава и франко.

Наруџбне се шаљу на адресу:

11—20

Luka K. Aleksijević, Novi Sad — Ujvidék — Hungaria.

КЊИГОВЕЗАЦ И ПРОИЗВАЂАЧ

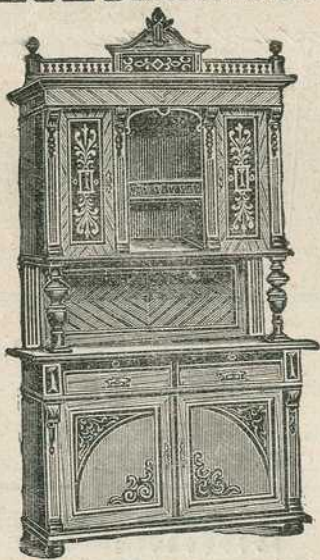
≡ КАРТОНА ≡

ДОМИЊИК БАРТ

НОВИ САД, Зрињки Илона улица број 15,
 ☞ Телефон број 314. ☜

стално имаде на стоваришту трговачких књига као и осталих за разне забелешке у свакој величини, кутија за женске шешире од 80 ф., поштанских и кројачких кутија од 50 ф. на више, које су практичније од кофера, јер су лакше и врло јаке. Картона на захтев по мери. Наручбине са стране прима и поштом их отпраща брзо и јефтино. Повез књига најмодерније извађа, на захтев шаље мустре у куће, и презима све у ову струку спадајуће галантериске послове, које најтачније под гаранцијом извађа.

Препоручује се штованој публици, молећи за што обилније наручбине.

Свобарнише намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради
 има највећи избор сваковрсног

НАМЕШТАЈА.

Стално има изложбу потпуно намештених соба.

Опрема за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г.

Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

9—20

„Школски Гласник“ излази у Првом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2 — динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и преплата шиљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“, Нови Сад (Ujvidék, Hongrie).** Рукописи се не враћају.

Издаје и уређује: **Ђока Михајловић**, учитељ.

Електрична штампарија Учитељског д. д. „Натошевић“ у Новом Саду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
 БИБЛИОТЕКА

УЧИТЕЉСКА КЊИЖАРА НАТОШЕВИЋ

даје 20% рабата на школске књиге које је издала Српска Манастирска Штампарија, а на државна издања 6%.

ОСНОВАНО 1838.

35 ОДЛИКОВАЊА

ПЕЛИКАН-БОЈЕ
ГИНТЕР ВАГНЕРОВЕ
УМЕТНИЧКЕ и КЕМИЈСКЕ
АКВАРЕЛ БОЈЕ,

по оцени првих стручњака недостижне су у погледу чистоте, јасности и употребе при мешању.

ГИНТЕР ВАГНЕРОВИ
ТЕЧНИ ТУШЕВИ

признати су као најбољи производ и стекли су светски глас.

ГИНТЕР ВАГНЕР,
(GÜNTHER WAGNER)

Hannover und Wien Xl.

Поштованом
учитељству
нарочите
олакшице

Ц. и кр. прив. творница
америчких котагових

Хармониума

РУД. ЦАЈКР И ДР.

У Краљевом Граду (Königgrätz) Чешка.

Хармониума с педалом оба система у свакој величини за школу и за учење. — Цена од 130 К на више. — Петогодишња јамчевина. На отплату од 8 К. — Шиле се франко на последњу станицу. — Ценовници са сликама бадава и франко.

10—20

СТОВАРИШТЕ

Фабрика намештаја Николе Зусинга

Хансна улица бр. 1. У НОВОМ САДУ, Телефон бр. 184.

до Сиротишта Марије Трандафил.

Препоручује своје велико богато и снабдевено стовариште намештаја, у разним израдама и јефтним ценама.

Велики избор простирача, завеса и ћебета.

Препоручујемо нашу новосуређену

РАДИОНИЦУ С МАШИНАМА

Солдна послуга!

Јефтине цене!

